

UYG'ONISH DAVRIDA TASVIRIY SAN'AT

Akbarova Rayhona Jamoliddin qizi
Andijon davlat pedagogika instituti
Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi
yo'nalishi 1- bosqich talabasi
rayhonajamoliddinova@gmail.com

Annotasiya: ushbu maqola butun jahonda keng tarqalgan nafis va qadimiy san'at turlaridan biri bo'lgan tasviriy san'at fanini uyg'onish davridagi jarayoni to'g'risida bir qator ma'lumotlarni yoritadi, hamda fanning uyg'onish davridagi jamiyat hayotidagi ko'p javhalarida takomillashuvini kashfiyotlar qolaversa ushbu davrdagi kashfiyotlar va o'zgarishlari haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: tasviriy san'at, rassom, davr, anatomiya, haykaltaroshlik, asar, tabiat, loyiha, tasvir, tur, janr, kashfiyot, o'zgarish, qadimiy san'at.

ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЕ ИСКУССТВО В ПЕРИОД РЕНЕССАНСА

Аннотация: данная статья проливает свет на процесс возрождения изобразительного искусства, одного из самых изящных и древних видов искусства, распространившегося по всему миру, а также открытия совершенствования науки во многих аспектах жизни общества в эпоху эпохи Возрождения, а также сведения об открытиях и изменениях в этот период.

Ключевые слова: изобразительное искусство, художник, период, анатомия, скульптура, произведение, природа, проект, образ, тип, жанр, открытие, изменение, древнее искусство.

FINE ART IN THE RENAISSANCE PERIOD

Abstract: this article sheds light on the process of the renaissance of fine art, which is one of the most elegant and ancient art forms spread throughout the world, as well as the discoveries of the improvement of the science in many aspects of society's life during the renaissance, as well as information about the discoveries and changes during this period.

Key words: fine art, artist, period, anatomy, sculpture, work, nature, project, image, type, genre, discovery, change, ancient art.

KIRISH

Tasviriy san'at - eng qadimiy va keng tarqalgan san'at turlaridan biridir. U keng ma'noga ega bo'lib, o'z o'rnida haykaltaroshlik, rang tasvir, amaliy san'at va grafika kabi turlari mavjud. Turlari Hamza o'rnida yana bir qancha janrlarga bo'linib ketadi. San'at bu - har bir xalqning ma'naviy qadriyatlarini, ularning odatlarini,

madaniyatlarini joiz bo'lsa hayotini tasvirlovchi vosita sanaladi. Sanat bizning dunyoqarashimizni hayotga qarashimizni tasavvurlarimizni o'zgartirishi, tarbiyalashi ham mumkindir. San'at bizning ma'naviyatimizni o'zgartiradi. Tasviriy san'at tushunchasi juda ham keng ma'noga ega. Rassom tasviriy san'at bo'yicha ijod qilgan ekan u bilan yo'nalishning tur va janrlarini bilmasligi, tasviriy san'atning haqiqiy ijodkori bo'la oqlmasikdan dalolatdir. Yosh avlodni tarbiyalashda hususan tasviriy san'atning o'rni beqiyosdir. Tasviriy san'at asarlari kishining his tuyg'ulariga kuchli tasir ko'rsatish imkoniyatiga ega. Kishilar tasviriy san'at asarlarini tomosha qilish yordamida yanada ifodalangan go'zallikni ko'rish orqali o'z hayotlariga ana shunday go'zallikni kiritishga harakat qiladilar. Asarlardagi qahramonlarni ko'rib esa ularga o'hshashga urinishadi. Ajdodlarimiz tarixi bizdan qanchalik uzoq bo'lmasin va ularni bog'lab turadigan nozik ko'riklar bor. U ham bo'lsa ular yaratgan ajoyib sanat namunalari, ularning manaviy qadriyatlari umuman dunyoqarashlarida insoniyat tafakkurining uzviy rivojlanishiga o'z tasirini o'tkazib kelgan tushunchalari va bilimlaridir. Shuning uchun ham zamonaviy rassom o'qituvchilarni har tomonlama tarbiyalashda shakllantirishimizda bunday o'tmish meros namunalriga murojaat qilib turishimiz ularni ta'lim jarayonida nafaqat o'tmish namunasi sifatida balki uslubiy mukammal vositalar sifatida ham foydalanishimiz mumkin.

METODOLOGIYA

Uygonish davrining jamiyat hayotining ko'p javhalarida ahamiyati shubhasizdir. Bu asosan kashfiyotlar va o'zgarishlar bilan tavsiflangan davr edi. Bu davrda katta o'zgarishlar ro'y beradi. Shuni ta'kidlash lozimki matbaa tufayli uyg'onish davrida san'at kabi ba'zi iboralar muvofiqiyatli tarqaladi va bu yangi madaniy harakatning paydo bo'lishiga yordam beradi. Shubhasiz inson tabiatga b'olgan katta qiziqish va inson qadr - qimmatini yangilash insonni ilohiylik bilan tushmanlik reaksiyalari hujumlar va raqobatsiz yaratish imkonini beradi. Bu o'zining sinkretizmi bilan ajralib turadigan asosiy manfaat - inson bilan mustahkamlangan davridir.

Tasviriy san'at uyg'oish davridan oldin va keyin o'zgarishlarga duch keladi. Uyg'onish davridan oldingi yillardan buyash uchun eng qo'llaniladigan usullardan biri tempera bo'yash edi, bu asosan tuhum sarig'i bilan aralashtirilgan rangli pigmentlardan foydalanishini o'z ichiga olgan nozik chidamli unchalik bir hil bo'lmagan va tez qurisdigan aralshmani hosil qilganlar. Yog' bo'yash texnikasini targ'ib qilgan birinchilardan biri Yan Van Eyk bo'lgan deb ishoniladi, ammo shuni ta'kidlash joizki, yog'li rasm o'rta asrlardan biri mashur bo'lgan ayniqsa tosh yoki metall yuzalarida tugallangan rasm edi. Farmandlar tomonidan mukammal tarzda ishlangan.

MATERIALLAR VA USULLAR

Uyg'onish davridagi san'at va rassomchilik elementlarini sintez qilish uchun ushbu davrning bir qismi bo'lgan ba'zi asosiy xususiyatlarni ajratib ko'rsatishni boshlash kerak. Dunyoni kuzatish va uning tavsilotlarini tasvirlash uchun 3ta

matematik muvozanat, uylunlik va istiqbol. Yangi moyli bo'yash texnikasi san'atning integratsiyasi yalong'och tasvir, portret va asarlarning imzosi tomonidan taqdim etilgan imkoniyatlarining xilma - xilligi. Uyg'onish davrida rasm kompozitsiyasida ishtirok etadigan minimal detallarning har biri katta ahamiyatga ega bo'lib, hisobga olinadi. O'sha yillarda bu tavsilotning barchasi o'z - o'zidan yoki ajralmas ramziylikning bir qismi sifatida ma'lum qilish uchun ahamiyat kasb eta boshlaydi. Uyg'onish davrida tasviriy san'atda ijod etgan rassomlar talaygina bular : Albrecht Durer (1471-1518) , Lukas Kranach (1572- 1553) , Leonardo Da Vinchi (1452- 1519) ; Konrad Vits; Leronimus Bosch (1450- 1516) , Rojer Vander Veyden, Hugo Vander Goeslardir. Mana shu uygonish davrida ijod etgan rassom Albert Durerdir. U o'z davri rassomlari orasida uyg'onish davri rassomi sifatida tanilgan bo'ladi. Chunki u 13 yoshidan boshlab o'z qiyofasiga birinchi bo'lib o'zining hayratini ko'rsatgan. Albert Durer matematik ham edi. Durer Olmniyaning Nyurberg shahrida tug'ilib, o'sha yerda vafot etadi. U naturadan rasm ichlashga ko'proq etibor qaratgan. Masalan uning " Ko'l bo'yidagi uycha" asari . Umumanjahon tarixiy o'zgqrishlarini kutilishi ifodalangan " Appokqlipsis" gravyurakar turkumida rassomning badiiy ifoda vositasida so'nggi nemis gotikasi bilan Italiya rassomlik uslublari uylunligi kompozitsiya tugalligi, obraz aniqligi ko'zga tashlanadi: ko'plab portretlar avtoportretlarda insonni shaxs sifatida tasvirlangan (" Avtoportret" 1498; " Yosh yigit porteti" , 1521 va boshqalar); rasmlar (900dqn ortiq) va gravyuralar yaratish sohasida ko'p ijod qilgan (" Odam Ato va Mamo Havo; 1504; " Oila bayrami " , 1506; "To'rt havoriy" , 1526 va boshqa) San'at nazariyotchisi sifatida ilmiy nazariy sohada samarali mehnat qilgan " o'lchov olish uchun qo'llanma" (1526), " Inson tanasi nisbati tanasi haqida to'rt kitob" (1528) va boshqalar asaellarida uning ijodiga hos aniqlik borliqni bilish bo'lgan kuchli ishtiyoq namoyon bo'lgan.

NATIJARLAR

Lukas Kranach. Bu rassom o'z asarlarida ajoyib fantaziya ko'rsatish bilan ajralib turadi, uning inson figoralarda anatomik sezgirlik yo'q. Bu davrda boshqa buyuk rassomlar ham ajralib turadi, masalan:

- Albrext Altdorfer (1480-1538)
- Baldun Grien (1484-1545)

Bundan tashqari, Rim va Florensiyadagi eng mashhur mannerizm rassomlarini eslatib o'tish kerak. Jumladan:

- Rosso Fiorentino (1495-1540)
- Pontormus (1494- 1557)
- Parmigianinu (1503-1540)
- Agnolo Bronzino (1503-1572)
- Giorgio Vasari (1511-1572)

Rafael Santi 1483-yil 6- aprelda Italiyaning Urbino shahrida tavallud topdi.

Rassomchilikni 16 yoshida, " havoning yaratilishi" va " Frinite" asarlari bilan boshlagan. Rafaelning otasi rassom edi. Uning Urbinodagi asarlarida Mellozzo de Forli Piero della Francesca va eng ko'p Pietro Peruginonig tarzi sezilar edi. Ayniqsa 1503-yilda bitirgan " Coronation of Virgin - "Toj kiyish" asarida Peruginonig tasiri ko'rinar edi. Buning eng asosiy sababi Florensiyaga ketishidan oldin Perudjada Pietro Peruginoda talim olganidir. Peruginoning bu ta'siri ostida chizgan eng ohirgi asari " Maryamning nikohi- Mariage of the Virgin" asaridir. Bu rasmdan keyin Perugino tarzidan boshlagan. Rafael Florensiyaga borgach o'z tarziga Leonardo Da Vinchi va Mechelanjelo ta'sirlari ostida yangiliklar kiritdi. Florensiyada 1508- yilgacha chizgan asari " Sistine Madonne", " Le Belle Jandinere", " Madonna of the Chair" va "Entoment" dir. Raffaello Rimda Papa Yuli 2 ning qo'lida ishladi. Birinchi qilgan ishi Papaning kutubxonasini yasatish bo'ldi. Teologik, Falsafiy va lirik mavzularida chizgan rasmlari aniq, bir butun mazmuniga ega edilar. 1514-yilda Papa Leo 10ning buyrug'i bilan Havoriy Petr Soborda me'morlik qildi. Rafaelning Sikstin Madonnasi , Fornarina asarlarida juda mashxur. Ieronimus Bosch - u shimoliy Yevropadagi uyg'onish davrining eng buyuk shaxslaridan yana biri. U asosan o'zining eng timsolli asarlaridan biri bilan ajralib turdi va uni " Yer yuzidagi lazzatlar bog'i" nomi bilan oldi. Bu triptix formatida olib borilgan ish bo'lib 3 xil diniy lahzalarni ifodalaydi. O'ng qanotida Rabbiiy Odam Atoni yangi yaratilgan Momo Havoga taqdim etadi. Markazda jannat chap qanotida do'zzax Rojer Vander Veyden - o'sha davrning eng mashhur rassomlaridan biri bo'lib, u o'zini ushbu yangi uslubda gotika drammasining hissiy talqini tavsilotlariga koproq bag'ishlagan va yuzlar tavsilotlari va katta harakterdagi mahorati bilan ajralib turgan. Leonardo Da Vinchi haqida gapirar ekanmiz deyarli barchaning ko'z oldiga uning " Monoliza" asari keladi. Davinchi o'z davrining mahoratli rassomi, balki u anatomis, tabiatshunos, me'mor, haykaltarosh, musiqachi va yozuvchi ham edi. Leonardoning ananaviy manodagi familiyasi yo'q bo'lgan, 14 yoshida rassom Andea del Verrochio uchun shogird bo'lib ishlagan. Birinchi marta Varrochio yosh da Vinchiga tualga 2ta farishtadan birini bo'yashni buyurdi. Natijada Leonardo Da Varrochio tomonidan yozilgan 2ta farishta talabaning ustadan ustunligi aniqni ko'rsatib berdi. Hech kim Vasarining so'zlariga ko'ra hayratga tushgan Verrokokyo rassomlaridan abadiy voz kechgan." Oltin nisbat " kontseptsiyasining muallifi aynan Leonardo bo'lgan. Tananing ideal nisbatlariga ega bo'lgan dunyoga mashxur " Vitruvian odam " rasmini rassom 1490- yilda yaratgan . U o'ng qo'lda ham chap qo'lda ham ijod qila olar edi. Vafotidan 10 yil avval, rassom inson ko'zi tuzilishi bilan qiziqadi. Hayotining so'nggi 2yilida to'r falaj bo'lib qoladi. Shunday qilib u deyarli mustaqil harakat qila olmay qoladi. Rassomning ko'pincha turli xil iboralar, xulosalar, aforizmlar, ertaklar va hakazo. Biroq Leonardo hech qachon o'z fikrlarini oshkor qilishga urinmagan, aksincha maxfiy yozuvlarga murojaat qilgan. Uning ishining zamonaviy tadqiqotchilari bugungi kungacha daho yozuvlarini to'liq hal qila

olmadilar . Leonardo da Vinchi profossial anatomis sifatida vrachlarga tanani to‘g‘ri sindirish bo‘yicha qo‘llanma tuzadi.

XULOSA

Xulosa o‘rnida aytishimiz mumkinki qadimiy san’at turlaridan biri bo‘lgan va bugungi kunga kelib nafisligi va jozibadorligi bilan insonlar qalbidan joy egallagan insonni tafakkurini o‘stirishga har bir inson ko‘ra olmaydigan kichik bir detallarni va undagi tuzlish, shakl , ritm, xususiyat va hajmni qolaversa ranglar hodisasini ko‘ra olishga va bu orqali ijodiy va betakror asarlar yaratishga undovchi san’at turlaridan biri hisoblanuvchi tasviriy sa‘nat bugungi kunda jadallik bilan rivojlanmoqda ko‘plab insonlar ushbu yo‘nalish bo‘yicha ijod qilib katta yutuqlarni qo‘lga kiritmoqdalar . Tasviriy san’at o‘z-o‘zidan rivojlanib bugungi holatga kelgani yo‘q. Aksincha ushbu san’at qadimiy 15- 16-asrlarda paydo bo‘lgan va yillar davomida insonlar omili tasirida rivojlanib bugungi kunda mamlakatimizda fan va san’at yo‘nalishida o‘z o‘rnini topdi. Ushbu fan rivojida ayniqsa uyg‘onish davri juda katta ahamiyat kasb etadi va biz bu davrda olib borilgan harakatlar, kashfiyotlar va insonlar harakati to‘g‘risida o‘quvchi yoshlarga kerakli tushunchalarni berishimiz zarur. Sababi fan shunchaki samaradorlikka erishib qolmagan. Fan bo‘yicha juda ko‘p ijodkor olimlar tinimsiz harakat qilishgan va yangilikka intilganlar. Davr o‘tishi davomida tasviriy san’at bugun biz ko‘rib turgan holatga kelgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. M. Xayrullayev. Uyg‘onish davri va Sharq mutafakkir. T. O‘zbekiston . 1971
2. M. Hayrullayev O‘rta Osiyoda ilk uyg‘onish madaniyati T.Fan 1994
3. Alpatov.M.V Xudojistvenno problemo italyanskogo vazrojdeniya M. 1975
4. Rotenberb E. J. Isskustvo Italii epoxi Vazrojdeniya M .1974
5. Libman M. Ya Iskusstvo Germanii 15 i 16 vv . M 1964
6. Internet saytlari.